

RIIGIKOHUS

ÕIGUSTEABE OSAKOND

**Riigikohtu praktika tsiviilasjades
jaanuar – aprill 2016**

Aktuaalse praktika ülevaade

Maarja Aavik
kohtupraktika analüütik

Maris Vutt
peaspetsialist

Tartu
2016

Sisukord

1	STATISTILINE ÜLEVAADE	3
2	AKTUAALSE PRAKTIKA ÜLEVAADE	4
2.1	MATERIAALÕIGUS	4
2.1.1	<i>Korterelamu valitseja pädevus (3-2-1-188-15)</i>	4
2.1.2	<i>Kaasomandi valdamine ja kasutamine (3-2-1-175-15)</i>	4
2.1.3	<i>Võlatunnistus (3-2-1-147-15)</i>	5
2.1.4	<i>Äriühingu tegevuse mõjutamine; faktiline ühingujuht; advokaadi ja advokaadibüroo vastutus (3-2-1-181-15)</i>	6
2.1.5	<i>Täitekulud ja raha väljamaksmine sissenõudjale (3-2-1-157-15)</i>	9
2.2	MENETLUSÕIGUS	10
2.2.1	<i>Menetluskulude kindlaksmääramine (3-2-1-146-15 ja 3-2-1-142-15)</i>	10
2.2.2	<i>Riigi õigusabi (3-2-1-40-15)</i>	12
2.2.3	<i>Hagihind lihtmenetluses (3-2-1-185-15)</i>	14
2.2.4	<i>Vahekohtumenetlus (3-2-1-142-15)</i>	15

1 Statistiline ülevaade¹

01.01.2016 – 30.04.2016 saabus tsiviilasjades Riigikohtusse 448 menetlustaotlust. Neist 230 olid kassatsioonkaebused, 201 määruskaebused ja 9 teistmistaotlused. Riigikohtu tsiviilkolleegium vaatas nimetatud perioodil läbi 345 menetlustaotlust, millest 164 olid kassatsioonkaebused, 167 määruskaebused ja 7 teistmistaotlused. Menetlusloa sai 66 taotlust, so 15% pöördumistest.

01.01.2016 – 30.04.2016 tegi Riigikohtu tsiviilkolleegium põhistatud lahendeid 60 tsiviilasjas, sealhulgas kolleegiumi kogu koosseisu poolt 9 tsiviilasjas, erikogu poolt ühes tsiviilasjas ja üldkogu poolt 2 tsiviilasjas.

Kassatsiooni korras edasikaevatud kohtulahend jäeti muutmata 10 korral. Kohtulahend tühistati ning asjas tehti uus lahend 7 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks ringkonnakohtule 23 korral. Kohtulahend tühistati ja asi saadeti läbivaatamiseks esimese astme kohtule 9 korral. Ringkonnakohtu lahend tühistati ja jõustati esimese astme kohtu lahend 2 korral. Kohtulahendit muudeti 4 korral. Menetlus lõpetati 1 asjas. Läbi jäeti vaatamata 1 avaldus.

Lahend tühistati materiaaõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 6 korral. Lahend tühistati protsessiõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 13 korral. Lahend tühistati materiaaõiguse ja protsessiõiguse normi ebaõige kohaldamise tõttu 8 korral.

Teemadest oli enim esindatud võlaõigus (50%). Järgnesid perekonnaõigus (8 %), äriõigus ja ühinguõigus (8 %), elamuõigus (6%), tööõigus (6 %), tsiviilkohtumenetlus (5 %), tagamise ja täitmisega seotud toimingud (5 %), pankrotimenetlus (4 %), menetluskulud (4 %), intellektuaalse omandi kaitse (4 %) ja asjaõigus (1 %).

Järgnevalt antakse ülevaade Riigikohtu tsiviilkolleegiumi poolt jaanuarist kuni aprillini tehtud lahenditest, milles Riigikohus on andnud olulisemaid uudseid seisukohti õigusaktide tõlgendamisel. Seejuures tuleb silmas pidada, et Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis. Käesolevas ülevaates esitatu ei ole võrdsustatav Riigikohtu poolt lahendites väljendatud seisukohtadega.

¹ Statistilised andmed kajastavad ülevaate koostamise ajal andmebaasist nähtuvat hetkeseisu.

2 Aktuaalse praktika ülevaade

2.1 Materiaalõigus

2.1.1 Korterelamu valitseja pädevus (3-2-1-188-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-188-15** on tsiviilkolleegium selgitanud korteriomanike valitud valitseja pädevuse ulatust. Lahend on oluline, kuna varasemalt ei ole Riigikohtu praktikas käsitletud küsimust, millised korteriomanike üldkoosoleku otsustused on korterelamu valitseja ja korteriomanike vaheliste suhete osas kehtivad. Lähtudes korterimandiseaduse (KOS) § 8 lg 1 esimesest lausest, § 12 lg-st 1 ja § 15 lg-st 1, võivad korteriomanikud elamu valitsemise ja kasutamise korraldamisel sõlmida põhimõtteliselt igasuguseid kokkuleppeid, kui seadus seda ei välista. KOS § 20 lg 1 alusel on korteriomanikel ka valitseja nimetamise õigus. Valitseja õiguseks ja kohustuseks on korteriomanike otsuste elluviimine ja hoone korrashoiu eest hoolitsemine.

Riigikohus märkis eelpool nimetatud lahendis, et **korteriomanike valitud valitsejal ei ole seadusest tulenevalt pädevust teha korteriomanike üldkoosolekusse puutuvaid otsustusi, sh üldkoosoleku otsuseid tühistada, mistõttu ei ole ka õiguslikku tähendust, kas valitseja tunnistab üldkoosoleku otsuse kehtivust või mitte.** Küsimuse, kas korteriomanike üldkoosoleku otsus kehtib või mitte, peavad omavahel selgeks vaidlema korteriomanikud hagita menetluses tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 613 lg 1 järgi, sest otsuse võimalik kehtetus mõjutab kõigi nende huve.²

2.1.2 Kaasomandi valdamine ja kasutamine (3-2-1-175-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-175-15** täpsustati Riigikohtu varasemaid seisukohti korteriomanike ühisest omandist tuleneva valdamis- ja kasutusõiguse kohta. Asjas vaidlesid pooled selle üle, kas korteriühistel on õigus kostjalt välja nõuda tema ainuvalduses ja -kasutuses olevaid keldriruume, mis kuuluvad korteriomanike kaasvaldusesse, ning kas hagejal on õigus nõuda kostjalt keldriruumide kasutamisega seoses rahalist hüvitist. Riigikohus on selle osas varasemalt märkinud, et korteriühistel on õigus esitada avaldus korteriomanike kaasvalduse ja -kasutuse kaitseks, kui korterimandite reaalosade hulka mittekuuluvaid ruume vallatakse ja kasutatakse ebaseaduslikult selliselt, et teised korteriomanikud ei saa neid ruume ühiselt kasutada.³

Kolleegium jäi selle seisukoha juurde, kuid täpsustas, et **juhul, kui korteriomanik rikub teiste korteriomanike ühisest omandist tulenevaid valdamis- ja kasutusõigusi, on rikkumise lõpetamise nõude aluseks asjaõigusseaduse (AÕS) § 72 lg 5 esimene lause, mis sätestab, et kaasomanikul on õigus nõuda teistelt kaasomanikelt, et kaasomandis oleva asja valdamine ja kasutamine toimuks vastavalt kõigi kaasomanike huvidele.**⁴

Ühisvalduse ja -kasutusõiguse rikkumise lõpetamise nõude sisulise põhjendatuse osas selgitas tsiviilkolleegium täiendavalt, et sõltumata sellest, kas kaasomanikud majandavad kinnisasja kaasomanikena asjaõigusseaduse alusel, korteriomanikena korterimandiseaduse alusel või korteriühistu liikmetena korteriühistuseaduse ja korterimandiseaduse alusel, kuulub maatükk ning ehitise osad ja seadmed, mis ei kuulu ühegi korterimandis reaalosa hulka, neile tervikuna mõttelistes osades.⁵ Seda silmas pidades tuleb arvestada, et AÕS § 72 lg 3 järgi on

² RKTko 3-2-1-188-15, p 10.

³ RKTko 3-2-1-116-11, p 25.

⁴ RKTko 3-2-1-175-15, p 10.

⁵ RKTko 3-2-1-175-15, p 11, RKTkm 3-2-1-77-11, p-d 13 ja 14.

kaasomanikul õigus ühist asja vallata ja kasutada niivõrd, kui see ei takista teiste kaasomanike kaasvaldust ja -kasutust. Sama paragrahvi lõige 5 näeb ette, et kaasomanikul on õigus nõuda teistelt kaasomanikelt, et kaasomandis oleva asja valdamine ja kasutamine toimuks vastavalt kõigi kaasomanike huvidele, ning kaasomanikud peavad üksteise suhtes käituma lähtuvalt hea usu põhimõttest, eelkõige hoiduma teiste kaasomanike õiguste kahjustamisest.⁶ **Seega seni kuni kaasomanikud ei ole ühise asja kasutamises kokku leppinud, lähtutakse korteriomanike huvidest ja kaasomandiks olevate ühiste ruumide kasutamisel kehtib režiim, mille järgi on kõigil korteriomanikel võrdne õigus ühiseid ruume kasutada ning üks kaasomanik ei või ühise ruumi või selle osa kasutamiseks teistele takistusi.**⁷

Kasutuseeliste eest hüvitise väljamõistmise osas märkis kolleegium, et korteriühistel on õigus nõuda korteriomandi omanikelt ainult sellise kahju hüvitamist, mis on seotud korteriomandi eseme osaks oleva ehitiste ja maatüki mõtteliste osade ühise majandamisega. Kolleegium selgitas, et kaasomanike ühisvalduse ja -kasutusõiguse rikkumise korral on võimalik rahaline nõue kolmel alternatiivsel õiguslikul alusel: 1) kahju hüvitamise nõue võlaõigusseaduse (VÕS) § 115 alusel, kus kahjuks on kaotatud kasutuseelised; 2) kasu hüvitamise nõue AÕS § 71 lg 2 alusel; 3) alusetust rikastumisest tulenev nõue VÕS §-de 1037-1039 alusel, mille esemeks võib mh olla alusetult saadud kasutueelised.⁸

Kuna siis, kui üks korteriomanik rikub teiste korteriomanike ühisvaldust ja -kasutusõigust, on nõudeid esitama õigustatud teised korteriomanikud, ei ole nõude sisu seotud hoone majandamisega. Seda silmas pidades ei saa korteriühistu väljaspool oma eesmärgipäraseid ülesandeid eelnimetatud kolme liiki rahalisi nõudeid ühisvaldust ja -kasutusõigust rikkunud korteriomaniku vastu maksta panna.⁹ Kuid kolleegium lisas nimetatud seisukohale veel järgmist: **korteriühistel võiks kaasomanike ühisvalduse ja -kasutusõiguse rikkuja vastu olla eelnimetatud nõuded juhul, kui korteriomanikud loovutaksid oma nõude korteriühistule.**¹⁰

2.1.3 Võlatunnistus (3-2-1-147-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-147-15** täiendas tsiviilkolleegium kohtupraktikat võlatunnistuse osas. Nimelt, kolleegiumi kogu koosseis märkis, et lisaks juhtudele, kus konstitutiivne võlatunnistus sõlmitakse mingi aluskohustuse kõrvale, võib konstitutiivseks võlatunnistuseks olla ka selline leping, mille pooled sõlmivad mingi ühise (kas majandusliku või muu) eesmärgi saavutamiseks olukorras, kus nendevahelises suhtes algset kohustust ei ole, kuid nad soovivad sellele asjaolule vaatamata tekitada ühele võlatunnistuse poolele varalise kohustuse. Kuna sellise võlatunnistuse sõlmimisel on poolte ühiseks tahteks luua ühele poolele varaline kohustus, ilma et viimane oleks enne võlatunnistuse sõlmimist millekski teise poole ees kohustatud, kuid pooled soovivad sellega saavutada mingit eesmärki, siis ei saa sellise võlatunnistusega endale varalise kohustuse võtnud pool hiljem üldjuhul nõuda VÕS § 1028 lg 1 järgi võlatunnistusega teisele poolele antud nõudeõigust tagasi põhjendusel, et algset kohustust ei ole olemas. Sellisel juhul on võlatunnistuse sõlmisel silmas peetud eesmärk asjaoluks, mille tõttu ei saa võlatunnistusega võlausaldajale abstraktse nõudeõiguse andmist pidada antuks ilma õigusliku aluseta

⁶ RKTko 3-2-1-175-15, p 11.

⁷ RKTko 3-2-1-175-15, p 11.

⁸ RKTko 3-2-1-175-15, p 12.

⁹ RKTko 3-2-1-175-15, p 12.

¹⁰ RKTko 3-2-1-175-15, p 12.

VÕS § 1028 lg 1 mõttes. Küll võib VÕS § 1028 lg 1 kohalduda juhul, kui võlatunnistusega silmas peetud eesmärk jääb saavutamata.¹¹

Seda, kas pooled tahtsid võlatunnistusega luua nn algse kohustuse olemasolust sõltumatut (abstraktset) võlatunnistuse andja kohustust sisaldavat kokkulepet (st konstitutiivset võlatunnistust), ning seda, missuguse sisuga konstitutiivset võlatunnistust pooled soovisid sõlmida (st kas konstitutiivne võlatunnistus sõlmiti algse kohustuse maksmapanemise tagamiseks ja lihtsustamiseks või varalise kohustuse tekitamiseks algset kohustust silmas pidamata poolte mingi ühise eesmärgi saavutamiseks), tuleb selgitada võlatunnistuse kui lepingu tõlgendamise teel, kohaldades mh VÕS §-s 29 sätestatut.¹²

Võlatunnistusele hinnangu andmisel tuleb arvestada, et võlatunnistuse tähendus määratakse võlatunnistuse sisu ja ulatusega, kusjuures võlatunnistuse sõnastus ei ole siinkohal määrava tähendusega, ning et lähtuda tuleb eelkõige võlatunnistuse andmise põhjusest ning eesmärgist, samuti tuleb võtta arvesse lepinguelseste läbirääkimiste asjaolusid, poolte huve jms. VÕS §-s 30 sätestatud abstraktse kohustuse tekkimine eeldab, et pooltel on tahe siduda end just abstraktse kohustusega, st poolte eesmärgiks on luua iseseisev ja sõltumatu nõudealus.¹³ Kolleegium rõhutas, et **algse kohustusega konstitutiivse võlatunnistuse sõlmimist saaks eeldada juhul, kui ilma võlatunnistuse sõlmimiseta ei oleks poolte taotletud eesmärk saavutatav.**¹⁴

2.1.4 Äriühingu tegevuse mõjutamine; faktiline ühingujuht; advokaadi ja advokaadibüroo vastutus (3-2-1-181-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-181-15** käsitleti esmakordselt Riigikohtu praktikas äriühingu tegevuse mõjutaja ja faktilise ühingujuhiga seotud küsimusi. Lisaks olid vaatluse all ka advokaadi ja advokaadibüroo vastutust puudutavad küsimused.

Äriseadustiku (ÄS) § 167¹ lg 1 sätestab, et isik, kes oma mõju osaühingule ära kasutades mõjutab juhtorgani liiget või prokuristi (edaspidi juhtorgani liiget) osaühingu kahjuks tegutsema, peab hüvitama osaühingule sellega tekitatud kahju.

Kolleegium leidis, et ÄS § 167¹ lg 1 on deliktiõiguslik kaitse norm VÕS § 1045 lg 1 p 7 mõttes.¹⁵ Kuid ÄS § 167¹ lg-s 1 sätestatud keelu rikkumine võib endast kujutada ka lepingu rikkumist. Juhul kui osaühingule selliselt tekitatud varaline kahju on hõlmatud rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga VÕS § 127 lg 2 mõttes, on deliktiõiguse kohaldamine VÕS § 1044 lg-st 2 tulenevalt välistatud. See tähendab, et sellisel juhul saab isik vastutada üksnes lepingu rikkumisest tulenevalt.¹⁶

Lahendis märgiti, et ÄS § 167¹ lg 1 kohaselt on selle sätte kohaldamise eeldused järgmised:

- esinema peab objektiivne teokoosseis, mis seisneb järgmises:

¹¹ RKTko 3-2-1-147-15, p 13.

¹² RKTko 3-2-1-147-15, p 13.

¹³ RKTko 3-2-1-147-15, p 13 ja RKTko 3-2-1-15-09, p 12.

¹⁴ RKTko 3-2-1-147-15, p 13.

¹⁵ RKTko 3-2-1-181-15, p 25.

¹⁶ RKTko 3-2-1-181-15, p 25.

- mõjutajal on oluline mõju osäühingu üle;
- mõjutaja kasutab eelnimetatud olulist mõju ära tahtlikult ja eesmärgiga mõjutada osäühingu juhtorgani liiget tegutsema osäühingut kahjustavalt;
- juhtorgani liige rikub mõjutamise tulemusel kas tahtlikult või hooletusest oma kohustusi, kusjuures juhtorgani liikme kohustuste rikkumine võib olla ka vabandataav ÄS § 187 lg 2 teise lause mõttes;
- osäühingule tekib mõjutamise ja sellest tuleneva juhtorgani liikme kohustuse rikkumise tõttu kahju, kusjuures kahju tekkimise ja mõjutamise vahel on kahetasandiline põhjuslik seos: esiteks peab mõjutamine olema põhjustanud juhtorgani liikme kohustuse rikkumise ja teiseks peab juhtorgani liikme kohustuse rikkumine põhjustama osäühingule kahju;
- teo subjektiivne külg peab sisaldama mõjutaja otsesest tahtlust mõjutada juhtorgani liiget ühingu kahjulikult käituma, st et mõjutaja tegutseb osäühingu kahjustamise eesmärgil.

Eelnimetatud eelduste esinemist peab tõendama hageja, mh peab ta tõendama ka teo subjektiivse külje. Kui hageja väidab, et mõjutajaid oli mitu, tuleb eelnimetatud nõude eeldused tõendada iga mõjutaja kohta eraldi.¹⁷

Kolleegium märkis, et ÄS § 167¹ lg 1 esimese eeldusena peab mõjutajal olema mõju osäühingu üle. **Mõju, mille ärakasutamine on ÄS § 167¹ lg 1 järgi mõjutaja vastutuse koosseisu elemendiks, on mõjutaja niisugune faktiline või õiguslik positsioon, mis on piisav, mõjutamiseks kahjustatava ühingu juhtorgani liikmeid rikkuma oma seadusest või ühingusisestest suhetest tulenevaid kohustusi.** Mõju osäühingule tähendab, et mõju omatakse osäühingu juhtimise seisukohast oluliste otsuste tegijatele. Mõju peab olema oluline, st just selle positsiooni tõttu peab olema võimalik mõjutada juhtorgani liiget tegutsema osäühingule kahjulikult. Selline mõju võib olla nii ühinguõiguslik, aga nt ka majanduslik või isiklik.¹⁸ Kuid üksnes mõju omamisest ÄS § 167¹ lg-s 1 sätestatud rikkumise tuvastamiseks aga ei piisa. Isik peab selles sättes nimetatud mõju ka ära kasutama eesmärgiga panna osäühingu juhtorgani liige osäühingut kahjustavalt käituma. Mõju ärakasutamine ehk mõjutamine tähendab, et algatus ühingu kahjustavaks käitumiseks peab tulema mõjutajalt. Samas ei pea mõjutatav isik olema oma kohustusi rikkudes teadlik mõjutaja eesmärgist kahjustada osäühingut ega soovima ise osäühingut kahjustada.¹⁹

Mõjutajaks ÄS § 167¹ lg 1 mõttes võib olla nii füüsiline kui ka juriidiline isik, nii ühingusisene kui ka -väline isik. Mõjutaja vastutuse kohaldamiseks ei ole oluline, et mõjutaja ja mõjutatava juhtorgani liikme vahel oleks selgelt määratav seos. See vastutuse liik on kohaldatav ka nt juhul, kui ühingu ainuosanik määrab enda asemele juhatuse liikmeks variisiku (nn tankisti), kuid jätkab juhtimisega seotud korralduste andmist juhatuse liikmele selleks, et jätta muljet, et ta ise enam ei juhi ühingut, ja selleks, et vältida enda vastutust ühingu juhtimisel tehtud kahjulike tegude eest.²⁰ Isikuks, keda ÄS § 167¹ lg 1 kohaselt peab olema mõjutatud osäühingu kahjuks tegutsema, on osäühingu juhatuse või nõukogu liige, samuti prokurist, st mõjutatav isik peab olema formaalselt valitud ühingu juhtorgani liikmeks või määratud prokuristik.²¹

¹⁷ RKTko 3-2-1-181-15, p 26.

¹⁸ RKTko 3-2-1-181-15, p 27.

¹⁹ RKTko 3-2-1-181-15, p 28.

²⁰ RKTko 3-2-1-181-15, p 29.

²¹ RKTko 3-2-1-181-15, p 30.

ÄS § 167¹ lg-s 1 nimetatud rikkumisega tekitatud kahju hüvitamise nõude eelduseks on lisaks rikkumise ja kahju olemasolule põhjuslik seos sellise rikkumise ja kahju vahel (vt VÕS § 127 lg 4). Põhjuslik seos avaldub seejuures järjestikuste sündmuste ahelas, kus mõjutamine peab põhjustama juhtorgani liikme kohustuse rikkumise ning seejärel peab juhtorgani liikme kohustuse rikkumine põhjustama osaühingule kahju. Põhjusliku seose tuvastamisel tuleb kohaldada nn *conditio sine qua non* põhimõtet.²²

ÄS § 167¹ lg-s 1 nimetatud teo subjektiivne külg sisaldab tegutsemise otsest tahtlust eesmärgiga mõjutada osaühingu juhtorgani liiget nii, et see käitaks mõjutamise tulemusel osaühingule kahjulikult (rikuks oma kohustusi) ja tekitaks sellega osaühingule kahju. Tahtlus peab hõlmama mõjutaja teadmist oma mõjust osaühingule, tahtlust seda mõju kasutada ning eesmärki mõjutada juhtorgani liiget osaühingule kahjulikult käituma (seega ka kahju tekitamise tahtlust). Sellise tahtluse tõendamise koormus lasub kannatanul.²³

ÄS § 167¹ lg-s 1 sätestatud teo toimepanemisega tekitatud kahju hüvitamisel kohalduvad VÕS 7. peatüki sätted.²⁴

Faktilise ühingujuhiga seotud küsimuste osas märkis kolleegium järgmist. Eesti õigus ei sisalda faktilise ühingujuhi mõistet. Isik, keda ei ole seaduses sätestatud korda järgides valitud äriühingu juhatuse liikmeks ning keda ei saa selleks lugeda ka tema ja ühingu vastastikuseid tahteavaldusi tõlgendades, kuid kes faktiliselt täidab juhatuse liikme kohustusi, ei saa vastutada äriühingule kahju tekitamise eest juhatuse liikme vastutuse sätete alusel.²⁵

Juhul kui juhatuse liikme kohustusi faktiliselt täitva isiku ehk faktilise ühingujuhi ja äriühingu vahel on sõlmitud lepingu (nt käsundusleping) juhatuse liikme kohustuste täitmiseks, saab faktiline ühingujuht vastutada selle lepingu rikkumisega tekitatud kahju eest VÕS § 115 lg 1 järgi.²⁶

Juhul kui isik tegutseb faktilise ühingujuhina, olemata selleks lepingu järgi kohustatud, võib tema tegevus olla kvalifitseeritav käsundita asjaajamisena VÕS § 1018 mõttes. Juhul kui isik tegutseb faktilise ühingujuhina, olemata selleks lepingu järgi kohustatud, kuid ei esine ühtegi VÕS § 1018 lg 1 p-des 1-3 nimetatud eeldust, kuid faktiline ühingujuht siiski tegutses äriühingu soodustamise eesmärgil VÕS § 1018 lg 2 mõttes, on tegemist mittenõuetekohase ehk õigustamatu käsundita asjaajamisega VÕS § 1024 mõttes. Sellisel juhul vastutab faktiline ühingujuht käsundita asjaajamise käigus äriühingule tekitatud kahju eest sõltuvalt sellest, kas ta oli VÕS § 1018 lg 1 p-des 1-3 nimetatud eelduste mitteesinemise suhtes hea- või pahauskne. Kolleegium leidis, et VÕS § 1024 lg 2 esimeses lauses nimetatud hoolsusstandardi sisustamisel tuleb samuti lähtuda ÄS § 187 lg-s 1 sätestatud juhatuse liikme hoolsusstandardist, kui faktiline ühingujuht juhtis asjaajamisel äriühingut nagu juhatuse liige.²⁷

²² RKTko 3-2-1-181-15, p 31.

²³ RKTko 3-2-1-181-15, p 32.

²⁴ RKTko 3-2-1-181-15, p 33.

²⁵ RKTko 3-2-1-181-15, p 36.

²⁶ RKTko 3-2-1-181-15, p 37.

²⁷ RKTko 3-2-1-181-15, p 38.

Väljastatud ei ole faktilise ühingujuhi deliktiline vastutus ka VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 7 ning lg 3 (nt ÄS § 167¹ lg-s 1 sätestatud keelu rikkumise eest) või VÕS § 1043 ja § 1045 lg 1 p 8 järgi. Samas tuleb arvestada, et kui faktiline ühingujuht tegutses käsundita asjaajajana VÕS § 1018 või § 1024 mõttes, siis on poolte vahel tekkinud seadusest tulenev võlasuhe (VÕS § 3 p 6) ning deliktiõiguse sätete kohaldamise võimalust tuleb sellisel juhul hinnata VÕS § 1044 lg 2 järgi analoogia alusel.²⁸

Kolleegium märkis, et erinevus ÄS § 167¹ lg 1 järgi keelatud teo ja faktilise ühingujuhi kohustuste rikkumise vahel seisneb selles, et mõjutaja ÄS § 167¹ lg 1 mõttes kallutab äriühingu juhtorgani liiget äriühingule kahjulikke tegusid tegema või kahju ärahoidvast tegevusest hoiduma, kuid faktiline ühingujuht teeb äriühingu juhtorgani liikme asemel toiminguid ise.²⁹

Advokaadi ja advokaadibüroo vastutuse osas märgiti lahendis järgmist. **Seadus loeb advokaadi tegevuse advokaadibüroo tegevuseks ning juhul, kui advokaadibüroo pidaja vastutab kliendile õigusteenuse osutamise lepingu rikkumisega tekitatud kahju eest, vastutab temaga solidaarselt (AdvS §-st 47 tulenevalt) ka advokaat, kelle tegevus tõi TsÜS § 132 lg 1 järgi kaasa advokaadibüroo vastutuse.**³⁰

Lepingu rikkumise korral tuleb VÕS § 127 lg 2 kohaselt hüvitada üksnes kahju, mis on hõlmatud rikutud lepingulise kohustuse kaitse-eesmärgiga ja mis VÕS § 127 lg-st 3 tulenevalt oli või pidi olema lepingut rikkunud poolele lepingu sõlmimise ajal ettenähtav, välja arvatud juhul, kui kahju tekitati tahtlikult või raske hooletuse tõttu. VÕS § 127 lg 2 kohaldamisel peab kohus märkima ka lepingulise kohustuse või sätte, mille rikkumist kostjale ette heidetakse ning mille kaitse-eesmärgi ulatust kohus hindab.³¹

Lisaks märgiti lahendis, et lepingu rikkumisega ei ole tegemist nt olukorras, kus lepingupoolte kokkuleppel muudetakse äriühing maksejõuetuks. Kuna sellisel juhul ei ole tegemist lepingu rikkumisega, siis ei välista VÕS § 1044 lg 2 deliktiõiguse kohaldamist ning kõne alla võib tulla advokaadi deliktiline vastutus nt VÕS § 1043 ja § 1043 lg 1 p 8 järgi. Kui eelnimetatud juhul oli advokaadi poolt kahju tekitamine seotud advokaadibüroo majandus- ja kutsetegevusega ning advokaat vastutab deliktiõiguse järgi selle kahju tekitamise eest, vastutab advokaadibüroo sama kahju eest, sõltumata oma süüst VÕS § 1054 lg 1 järgi. Advokaadibüroo pidaja ja advokaadi deliktiline vastutus on sellisel juhul solidaarne (vt VÕS § 137 lg 1).³²

2.1.5 Täitekulud ja raha väljamaksmine sissenõudjale (3-2-1-157-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-157-15** muutis kolleegium osaliselt oma varasemas lahendis nr 3-2-1-26-14 esitatud seisukohti täitemenetluses sissenõudjale raha väljamaksmise kohustuse osas. Asjaolude kohaselt esitas äriühing kohtutäituri vastu hagi, milles palus kohtutäiturilt välja mõista kahju hüvitamisena või hüvitisena rahalise kohustuse täitmise viivitamise eest. Hageja leidis, et kostja viivitas õigusvastaselt täitemenetluse tulemi väljamaksmisega, mistõttu tekkis hagejal kahju saamata jäänud tuluna.

²⁸ RKTko 3-2-1-181-15, p 39.

²⁹ RKTko 3-2-1-181-15, p 39.

³⁰ RKTko 3-2-1-181-15, p 40

³¹ RKTko 3-2-1-181-15, p 41 ja RKTko 3-2-1-174-10, p 12.

³² RKTko 3-2-1-181-15, p 44.

Tsiviilkolleegiumi kogu koosseis märkis esmalt, et avalik-õiguslikus suhtes kohtutäituri tekitatud kahju üle peetavas vaidluses ei ole piisav tõendada saamata jäänud tulu (põhjuslikku seost) üksnes abstraktselt, st hageja kui krediidasutuse tavalise laenugevuse jätkamise eeldamise kaudu selle raha arvel, mida kohtutäitur hagejale õigel ajal välja ei maksnud.³³

Seejärel märkis kolleegium, et varasemalt on kolleegium leidnud, et asja müügist saadud raha sissenõudjale ülekandmise kohustus ei ole kohtutäituri rahaline kohustus, vaid haldustoimingu (täitetoimingu) tegemise kohustus. Seega ei saavat kohaldada ka VÕS § 113, mis reguleerib seadusjärgse viivise maksmist ainult rahalise kohustuse täitmisega viivitamise korral.³⁴ Kolleegium asus käesolevas lahendis osaliselt teistsugusele seisukohale kui oma varasemas lahendis, leides, et **asja müügist saadud raha täitemenetluse seadustiku (TMS) § 43 lg 1 järgne sissenõudjale ülekandmise kohustus küll haldustoimingu tegemise kohustus, kuid samal ajal on see ka kohtutäituri avalik-õiguslik rahaline kohustus sissenõudja vastu.**³⁵

Viivise osa märkis kolleegium, et avalik-õigusliku rahalise kohustuse täitmisega viivitamisel reguleerivad seadusjärgse viivisenõude eeldusi eraõiguslikud normid, kui ei ole olemas avalik-õiguslikke erinorme. Viivisenõude eeldusteks on võlasuhte olemasolu (võib olla ka lepinguväline), rahalise kohustuse olemasolu, kohustuse sissenõutavus (eelkõige VÕS § 82 lg-d 3 ja 7 või avalik-õigusliku erisätte olemasolul see erisäte, nt TMS § 43) ning rikkumise vabandatavuse puudumine (VÕS § 103 lg 2 kohaselt on rikkumine vabandatav vääramatu jõu korral, kui sama paragrahvi lg-st 4 ei tulene teisiti). Kohtutäituri vastu esitatud viivisenõude korral tuleb lähtuda sellest, et kohtutäituri seaduse (KTS) § 9 lg 1 kohaselt vastutab kohtutäitur ka rahalise kohustuse täitmisega viivitamisel üksnes süüliselt.³⁶

Nimetatud lahendi osas jäid eriarvamusel riigikohtunikud Henn Jõks ja Jüri Põld, kes leidsid, et maa- ja ringkonnakohus on tuvastanud vajalikul määral põhjusliku seose kostja tegevuse ja hageja saamatajäänud tulu vahel. Lisaks märkisid nad ka seda, et otsusest ei selgu, milles seisneb avalik-õiguslikus suhtes tekitatud kahju hüvitamise olemus, mis tingib põhjusliku seose osas mitte tulu saamise tõenäosuse, vaid tulust ilmajäämise tõendamise. Puudub põhjus, miks peab avalik-õiguslikus suhtes avaliku võimu teostaja õigusvastase tegevuse ja saamatajäänud tulu põhjusliku seose tõendamine olema märkimisväärselt raskem kui eraõigussuhtes. Kolleegiumi enamus on põhjendamatult kitsendavalt tõlgendanud VÕS § 128 lg 4 kohaldamise võimalust avalik-õiguslikus suhtes. See tõlgendus läheb vastuollu ka Riigikohtu halduskolleegiumi praktikaga.³⁷

2.2 Menetlusõigus

2.2.1 Menetluskulude kindlaksmääramine (3-2-1-146-15 ja 3-2-1-142-15)

Menetluskulude kindlaksmääramist puudutavates vaidlustes on Riigikohus vaadeldaval perioodil teinud kaks esiletoomist väärivat lahendit. Neist ühes on käsitletud menetlusosalise

³³ RKTko 3-2-1-157-15, p 13.

³⁴ RKTko 3-2-1-26-14, p 13.

³⁵ RKTko 3-2-1-157-15, p 17, vt ka RKTko 3-2-1-66-15, p-d 10 ja 19.

³⁶ RKTko 3-2-1-157-15, p 20.

³⁷ Riigikohtunike Henn Jõksi ja Jüri Põllu eriarvamus tsiviilasjas 3-2-1-157-15.

õigust edasi kaevata määrust, milles menetluskulud on kindlaks määratud. Teises lahendis on kohtupraktika kujundamiseks uut menetluskulude kindlaksmääramise korda selgitatud.

Tsiviilasjas nr **3-2-1-146-15** palus kostja tunnistada põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks alates 1. jaanuarist 2015 kehtiva TsMS § 178 lõike 3 vastuolu tõttu põhiseaduse (PS) §-ga 11, § 24 lõikega 5, §-ga 32 ning §-ga 15. Nimelt, alates 1. jaanuarist 2015 võis menetluskulude kindlaksmääramine TsMS § 177 lõike 1 punktide 1 ja 2 alusel toimuda kas kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses või eraldi määrusega pärast tsiviilasja sisulise lahendamise kohta tehtud kohtuotsuse või menetlust lõpetava määruse jõustumist. Juhul, kui menetluskulud määratakse rahaliselt kindlaks kohtuotsuses, ei näe TsMS ette piiranguid selle kohtuotsuse vaidlustamiseks ringkonnakohtus ja Riigikohtus. Kui aga menetluskulud määrati kindlaks eraldi kohtumäärusega ja ringkonnakohtus lahendab määruskaebuse maakohu määruse peale põhjendava osata määrusega, piiras TsMS § 178 lõike 3 kolmas lause edasikaebeõigust Riigikohtule. Seega võis seadus kohelda sarnases olukorras olevaid isikuid (menetluskulude tasumise õigustatud ja kohustatud subjektid) erinevalt sõltuvalt sellest, missuguse lahendiga otsustatakse menetluskulude kindlaksmääramine.

Riigikohtu tsiviilkolleegium leidis, et kuna kohtuasja lahendamine eeldab põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse (PSJKS) alusel läbivaadatava küsimuse lahendamist, tuleb asi TsMS § 19 lõike 4 punkti 3 ja § 690 lõike 1 esimese lause ning PSJKS § 3 lõike 3 teise lause alusel üle anda Riigikohtu üldkogule.

Riigikohtu üldkogu jõudis seisukohale, et erinevalt koheldakse menetlusosalisi, kelle kohta tehtud menetluskulude rahalise suuruse kindlaksmääramise lahendi peale saab esitada kaebuse Riigikohtule, ja neid menetlusosalisi, kelle kohta tehtud lahendi peale ei saa esitada kaebust Riigikohtule.³⁸ Lisaks eeltoodule riivab vaidlusalune säte PS §-s 32 tagatud omandipõhiõigust, kuna sellega pannakse ühele menetlusosalisele varaline kohustus teise menetlusosalise kasuks või tehakse seda osaliselt või jäetakse see tegemata.³⁹ Üldkogu oli seisukohal, et edasikaebeõiguse riive on intensiivne.⁴⁰ Arvestades edasikaebepõhiõiguse ja omandipõhiõiguse riive intensiivsust, ei näinud üldkogu mõistlikku põhjust menetlusosalise ebavõrdseks kohtlemiseks, mis tuleneb sellest, kas menetluskulude rahaline suurus määratakse kindlaks põhimenetluses või eraldi menetluses pärast kohtuotsuse või menetlust lõpetava määruse jõustumist.⁴¹ Kaaludes PS § 24 lõikes 5 tagatud edasikaebepõhiõiguse riivet koostoimes § 12 lõikes 1 tagatud võrdsuspõhiõiguse ja §-s 32 tagatud omandipõhiõiguse riivega, leidis üldkogu, et põhiõiguste riived on sedavõrd intensiivsed, et neid ei saa pidada menetlusökoonoomia saavutamiseks mõõdukaks. **Eeltoodust lähtudes ja tuginedes PSJKS § 15 lõike 1 punktile 2 tunnistas Riigikohtu üldkogu TsMS § 178 lõike 3 põhiseadusega vastuolus olevaks ja kehtetuks.**⁴²

³⁸ RKÜKo 3-2-1-146-15, p 65.

³⁹ RKÜKo 3-2-1-146-15, p 66.

⁴⁰ RKÜKo 3-2-1-146-15, p 74.

⁴¹ RKÜKo 3-2-1-146-15, p 79.

⁴² RKÜKo 3-2-1-146-15, p 82.

Seoses menetluskulude rahalise kindlaksmääramise korra muutumisega alates 1. jaanuarist 2015, on Riigikohus pidanud kohtupraktika kujundamiseks ka uut korda selgitama. Seda on tehtud lahendis tsiviilasjas nr **3-2-1-142-15**.

Kolleegium leidis, et maakohtu jaoks on menetluskulude rahalise suuruse kindlaksmääramise kehtiv kord TsMS § 173 lg 1, TsMS § 174 lg-te 1-5 ja TsMS § 177 lg-te 1 ja 2 alusel selge ja arusaadav.⁴³

Küll aga leiti, et vajalik on selgitada kõrgema astme kohtu menetluses menetluskulude rahalise suuruse kindlaksmääramise korda, mis on reguleeritud TsMS § 174 lg-tes 3 ja 5. Esiteks selgitati, mida tähendab TsMS § 174 lg-s 3 sätestatu: „[---] määrab kaebust lahendav kõrgema astme kohus kindlaks selles kohtuastmes kantud menetluskulude rahalise suuruse”. Küsimusi tekitas ka TsMS § 174 lg 5 kohaldamine. On ebaselge, mida tähendab selles sättes: „[---] muudab kõrgema astme kohus vajaduse korral madalama astme kohtu kindlaksmääratud menetluskulude rahalist suurust”.⁴⁴

Kolleegium leidis, et TsMS § 174 lg-d 3 ja 5 tuleb nende koostoimes tõlgendada järgmiselt. **Kui maakohus määrab kohtuotsuses või menetlust lõpetavas määruses kindlaks menetluskulude rahalise suuruse ja kõrgema astme kohtud jätavad alama astme kohtute lahendid muutmata, siis määrab iga maakohtule järgnev kohtuaste selles kohtuastmes kantud menetluskulude rahalise suuruse, s.o apellatsioonikohus määrab ringkonnakohtus kantud menetluskulude rahalise suuruse ja kassatsioonikohus määrab Riigikohtus kantud menetluskulude rahalise suuruse. Kui aga maakohus määrab kindlaks ainult ühe poole menetluskulude rahalise suuruse, jättes määramata vastaspoole menetluskulude rahalise suuruse, siis ringkonnakohus, muutes maakohtu otsust sel määral, et muuta tuleks ka menetluskulude jaotust, või tehes ise uue otsuse, võib jätta menetluskulude rahalise suuruse kindlaks määramata.** Ringkonnakohus võib selliselt toimida iseäranis juhul, kui on vaja hinnata menetluskulude vajalikkust ja põhjendatust diskretsiooniõiguse alusel (nt lepingulise esindaja kulu TsMS § 175 lg 1 alusel). Sel juhul toimub menetluskulude rahalise suuruse kindlaksmääramine tervikuna maakohtus TsMS § 174 lg-s 4 sätestatud korras, s.o pärast kohtuotsuse või menetlust lõpetava määruse jõustumist. Sama kehtib ka juhul, kui Riigikohus muudab alama astme kohtute otsuseid või teeb ise uue otsuse.⁴⁵

Kolleegiumi arvates ei olnud mõistlik tõlgendada TsMS § 174 lg-d 3 ja 5 koostoimes selliselt, et kõrgema astme kohus peab kindlaks määrama ka alama astme kohtus kantud menetluskulude rahalise suuruse olukorras, kus ta muudab alama astme kohtu otsust sel määral, et sellega kaasneb menetluskulude jaotuse muudatus, või teeb ise uue, osaliselt või täielikult vastupidise otsuse.⁴⁶

2.2.2 Riigi õigusabi (3-2-1-40-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-40-15** käsitleti riigi õigusabiga seonduvaid küsimusi. Kolleegiumil tekkis asja läbi vaadates kahtlus, kas riigi õigusabi seaduse (RÕS) § 21 lg 3 ja selle alusel advokatuuri juhatuse kehtestatud tasude ja kulude kord on formaalselt põhiseadusega kooskõlas. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi kogu koosseis leidis, et asja lahendamine tuleb TsMS § 19 lg 4 p 3

⁴³ RKTko 3-2-1-142-15, p 19 ja 20.

⁴⁴ RKTko 3-2-1-142-15, p 20.

⁴⁵ RKTko 3-2-1-142-15, p 21.

⁴⁶ RKTko 3-2-1-142-15, p 22.

ja § 690 lg 1 esimese lause ning põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 3 lg 3 teise lause alusel üle anda Riigikohtu üldkogule. Kolleegium palus üldkogu vastust mh küsimusele, kas riigi õigusabi korras määratud esindajale tasude ja kulude (sh sõidukulude) hüvitamise korra kehtestamist saab seadusandja delegeerida täitevvõimule või on seda korda võimalik reguleerida üksnes seadusega. Kolleegium palus üldkogul hinnata ühtlasi seda, kas juhul, kui tasude ja kulude korra kehtestamist on võimalik seadusandjal põhimõtteliselt delegeerida täitevvõimule, saab lugeda põhiseadusega kooskõlas olevaks niisuguse üldakti kehtestamise õiguse delegeerimist või edasivolitamist era- või avalik-õiguslikule juriidilisele isikule.

Üldkogu leidis, et advokatuuri juhatuse 16. septembri 2014. a otsusega kinnitatud „Riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise kord ja tasumäärad ning riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatus ja kord“ on õigustloov akt. Kuna tegemist on õigustloova aktiga, on selle põhiseaduspärasuse hindamine PSJKS § 2 p 1 mõttes Riigikohtu pädevuses.⁴⁷ Volitusnorm selle akti kehtestamiseks sisaldub RÕS § 21 lg-s 3, mille kohaselt riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise alused, maksmise korra ja tasumäärad ning riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatuse ja korra (edaspidi *tasude ja kulude kord*) kehtestab advokatuuri juhatus igaks eelarveaastaks, arvestades riigieelarvest selleks eraldatud vahendite suurust ja riigi õigusabi eeldatavat mahtu. Advokatuuri juhatus võib eelarveaasta kestel riigi õigusabi eest makstava tasu arvestamise aluseid, maksmise korda ja tasumäärasid ning kulude hüvitamise ulatust ja korda muuta. Advokatuuri juhatus kehtestab tasumäärad ja kulude hüvitamise ulatuse arvestusega, et riigi õigusabi oleks tagatud eelarveaasta lõpuni. Advokatuuril on kohustus tagada riigi õigusabi kohane ja katkematu osutamine ka juhul, kui riigieelarvest eraldatud rahast eelarveaasta lõpuni ei jätku.

Üldkogu kahtles RÕS § 21 lg-s 3 sisalduva volitusnormi ning selle alusel antud korra põhiseadusele vastavuses rohkemas kui konkreetse asjas asjassepuutuvas osas ega pidanud õigustatuks vastava kahtluse kontrollimise edasilükkamist kuni võimaluseni lahendada see küsimus võimaliku tuleva abstraktse normikontrolli või uue konkreetse normikontrolli raames. Seetõttu kontrollis üldkogu kogu RÕS § 21 lg-s 3 sisalduva volitusnormi ning selle alusel antud tasude ja kulude korra formaalset põhiseaduspärasust tervikuna.⁴⁸

Üldkogu jõudis seisukohale, et sellises ulatuses isikute põhiõiguste piirangute üle otsustamine on niisuguseks oluliseks küsimuseks, mida ei tohi reguleerida advokatuur. Seetõttu oli üldkogu seisukohal, et tasude ja kulude korra punkti 51 aluseks olev volitusnorm on vastuolus otsese riigivõimu reservatsiooni printsiibiga eespool selgitatud tähenduses. Samadel põhjustel on põhiseaduse vastane ka sama korra punktide 52-54 kehtestamise aluseks olev volitusnorm. Kuna volitusnormi vastuolu korral põhiseadusega on põhiseadusega vastuolus ka selle alusel antud akt, on põhiseadusega vastuolus tasude ja kulude korra punktid 51-54.⁴⁹ Samas üldkogu ei välistanud, et RÕS § 21 lg-s 3 sisalduvate volitusnormide ja nende alusel antud tasude ja kulude korra sätete hulgas võib leiduda mõni, mis on põhiseaduspärane.⁵⁰

⁴⁷ RKÜKo 3-2-1-40-15, p 32.

⁴⁸ RKÜKo 3-2-1-40-15, p 38.

⁴⁹ RKÜKo 3-2-1-40-15, p 57.

⁵⁰ RKÜKo 3-2-1-40-15, p 60.

Üldkogu juhtis tähelepanu, et lisaks eespool käsitletud, 1. oktoobril 2014 jõustunud tasude ja kulude korrale on advokatuuri juhatus RÕS § 21 lg-s 3 sisalduva volitusnormi alusel alates selle vastuvõtmisest kehtestanud ka teisi analoogseid, riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu arvestamise aluseid, maksmise korda ja määrasid ning riigi õigusabi osutamisega kaasnevate kulude hüvitamise ulatust ja korda puudutavaid akte.⁵¹

Lahendi osas esitas eriarvamuse riigikohtunik Jüri Põld, millega on ühines ka riigikohtunik Lea Kivi. Eriarvamuses leiti, et riigi õigusabi seaduse § 21 lg 3 laused 1 kuni 3 ning üldkogu otsuse resolutsioonis nimetatud Eesti Advokatuuri juhatuse aktid ei olnud selles asjas asjassepuutuvad põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse § 3 lg 3 mõttes ning nende põhiseaduspärasust ei olnud vaja ega tohtinudki määruskaebuse lahendamisel hinnata. Märgitakse ka seda, et üldkogu jättis piisava tähelepanuta, et kuludokumentide esitamist nõuab mitte ainult tasude ja kulude kord, vaid ka riigi õigusabi seadus. Järeldust, et sõidukulu saab teatud juhtudel hüvitada ka ilma kuludokumentide esitamata, ei võimalda teha ka riigi õigusabi seaduse § 22 lg 7 viimane lause, milles sätestatakse „Käesolevas lõikes sätestatu kindlaksmääramiseks võib kohus, uurimisasutus või prokuratuur nõuda advokaadilt lisaselgitusi või -dokumente.“ Leiti, et ringkonnakohus pidanuks olukorras, kus kuludokumente polnudki esitatud, jätma vandeadvokaadi taotluse lahendamisel tasude ja kulude korra kõrvale, lähtuma seaduse § 22 lg-st 2 ning jätma taotluse kuludokumentide puudumise tõttu rahuldamata. Kuid riigikohtunik nõustus üldkogu enamusega selles, et tegemist on üldaktiga - määrusega materiaalses mõttes - ning et advokatuuri juhatus ei olnud pädev seda akti kehtestama.⁵²

Lisaks esitasid eriarvamuse ka riigikohtunikud Saale Laos ja Viive Ligi, kes leidsid, et RÕS § 21 lg 3 alusel kehtestatud tasude ja kulude kord on üldkorraldus haldusmenetluse seaduse § 51 lg 2 mõttes. Korra adressaatideks on üksnes advokaadid, kes peavad sellest juhinduma riigi õigusabi osutamise eest makstava tasu ja kantud kulude taotluse esitamisel. Ühtlasi jagasid nad riigikohtunik Jüri Põllu eriarvamuse p-des 3-7 toodud seisukohti.⁵³

2.2.3 Hagihind lihtmenetluses (3-2-1-185-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-185-15** käsitleti lihtmenetlusega seotud küsimusi ning Riigikohus muutis lihtmenetluses hagihinna määramise osas ka oma varasemat seisukohta. Asjaolude kohaselt keeldus ringkonnakohus kostja apellatsioonkaebust menetlemast TsMS § 637 lg 2¹ alusel, kuna TsMS § 129 lg 2 alusel arvatud asja hind 1498 eurot 14 senti ei ületa TsMS § 405 lg 1 esimeses lauses sätestatud määra, on tegemist lihtmenetluse asjaga, mille edasikaebeõigus on piiratud.

Hagihinna osas märkis Riigikohus, et korduvate kohustuste hagemise korral tuleb tsiviilasja hinna määramisel lähtuda TsMS §-s 129 sätestatust ning juba sissenõutavaks muutunud osamaksete ja tulevaste osamaksete tasumise nõuet ei tule lugeda hagihinna mõttes eraldi nõueteks ega neid TsMS § 134 lg 1 esimese lause alusel liita.⁵⁴

Lihtmenetluses osas märkis Riigikohus järgmist. TsMS § 405 lg 1 kohaldamise eelduseks on asjaolud, et hageja on esitanud varalise nõude ning põhinõudelt arvestatud hagihind ei ületa

⁵¹ RKÜKo 3-2-1-40-15, p 61.

⁵² Riigikohtunik Jüri Põllu eriarvamus Riigikohtu üldkogu 26. aprilli 2016. a otsuse kohta kohtuasjas nr 3-2-1-40-15, millega on ühinenud riigikohtunik Lea Kivi.

⁵³ Riigikohtunike Saale Laose ja Viive Ligi eriarvamus tsiviilasjas nr 3-2-1-40-15 tehtud Riigikohtu üldkogu 26. aprilli 2016. a otsusele.

⁵⁴ RKTkm 3-2-1-185-15, p 13 ja RKTko3-2-1-55-10, p 36.

2000 eurot ja koos kõrvalnõuetega ei ületa hagihind 4000 eurot.⁵⁵ Riigikohus on varem leidnud, et TsMS § 405 lg 1 kohaldamiseks peab kohus määrama tervise kahjustamisest tuleneva varalise kahju hüvitamise nõudmisel tsiviilasja hinna kindlaks üksnes TsMS § 129 lg 2 alusel, lähtudes hagi esitamisele järgneva üheksa kuu eest nõutavate maksete summast.⁵⁶ Kolleegium pidas vajalikuks seda seisukohta muuta.⁵⁷

Kolleegiumi kogu koosseis leidis, et hagihinnal on TsMS § 405 lg 1 esimese lause mõttes autonoomne sisu, mis on suunatud vaidlusaluse rahasumma hindamisele, tegemaks kindlaks, kas tegu on väikese nõudega või on see nõue ainult hagihinna arvestamise reeglite tõttu kunstlikult vähendatud. **Seega tuleks hagihinna määramisel lihtmenetluse asja olemasolu hindamiseks lähtuda esmajoones TsMS § 122 lg-st 2 ja teha kindlaks taotletu harilik väärtus, st hageja kogu tegelik nõue. Samuti tuleb lähtuda TsMS § 124 lg 1 esimesest lausest, mille järgi määratakse hagihind raha maksmisele suunatud hagi puhul nõutava rahasummaga.**⁵⁸

Tegemaks kindlaks, kas korduvatel kohustustel põhinevate perioodiliste rahaliste maksete üle peetavat vaidlust on võimalik lahendada TsMS § 405 lg 1 alusel lihtsustatud korras, peab kohus hindama, kas juba sissenõutavaks muutunud nõue ja tulevikku suunatud perioodilised maksed ületavad eelduslikult selles sättes ettenähtud rahalise piiri. Selleks peab kohus TsMS § 405 lg 1 kohaldamiseks arvestama TsMS § 122 lg-tes 1 ja 2 sätestatud, mille kohaselt on hagimenetluses tsiviilasja hinnaks hagihind, s.o hagi taotletu harilik väärtus. Lisaks tuleb arvestada sellega, et igakuiste maksetena suhteliselt väikseid summasid hõlmavad isikukahju hüvitamise nõuded on tihti nii asjaolude kui ka seaduse kohaldamise osas keerukad ja nende menetlemine lihtmenetluses ei ole ka sisuliselt põhjendatud.⁵⁹

Samas pidas kolleegium vajalikuks märkida, et **ringkonnakohtul ei ole alust tühistada maakohtu otsust ainuüksi põhjusel, et maakohus pidas asja ekslikult lihtmenetluse asjaks.** Esmajoones tuleks hinnata, kas maakohus on valesti tõlgendanud või kohaldanud materiaaldõiguse normi, kas asja lihtmenetluses menetlemine tõi kaasa menetlusõiguse normi olulise rikkumise või on maakohus valesti hinnanud tõendeid, st kas asja lihtmenetluses menetlemine võis mõjutada asja lahendust.⁶⁰

2.2.4 Vahekohtumenetlus (3-2-1-142-15)

Tsiviilasjas nr **3-2-1-142-15** vaieldi vahekohtu otsuse täitmise üle. Lahend on oluline, kuna selles käsitletakse esmakordselt alaliste vahekohtute moodustamise ja tegutsemisega seotud küsimusi. Siiani on olnud võimalik seadust tõlgendada nii, et igäüks võiks luua alalise vahekohtu ning otsuseid vastu võtta ning täitmiseks esitada.

Asjaolude kohaselt esitas hageja hagi sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks. Hagiavalduse kohaselt oli täitedokumendiks Alalise Rahvusvahelise ja Sõltumatu Vahekohtu otsus. Hageja

⁵⁵ RKTkm 3-2-1-185-15, p 14.

⁵⁶ RKTkm 3-2-1-51-12, p 10.

⁵⁷ RKTkm 3-2-1-185-15, p 14.

⁵⁸ RKTkm 3-2-1-185-15 p 15.

⁵⁹ RKTkm 3-2-1-185-15 p 15.

⁶⁰ RKTkm 3-2-1-185-15 p 16.

leidis, et sundtäitmine on lubamatu, kuna tegu ei ole alalise vahekohtu otsusega, mistõttu ei või seda ilma tunnustamata täita.

TMS § 2 lg 1 p 6 ja TsMS § 753 lg 1 esimese lause järgi on Eestis tegutsevate vahekohtute otsuste täitmise eelduseks üldjuhul nende eelnev tunnustamine ning täidetavaks tunnistamine. **Kolleegium leidis, et üksnes nime järgi ei ole võimalik tuvastada, kas tegu on alalise vahekohtuga.** Kuigi TMS § 2 lg 1 p 6 ja TsMS § 753 lg 1 teise lause järgi on alaliselt tegutseva vahekohtu lahend täidetav ilma selle tunnustamise ja täidetavaks tunnistamiseta, ei ole üheski seaduses kriteeriume, mis võimaldaksid tuvastada, kas vahekohus on TsMS § 753 lg 1 teise lause mõttes alaliselt tegutsev. **Vahekohtu alalisuse kriteeriumide puudumise tõttu ei ole ka kohtutäituril võimalik otsustada selle üle, kas Eestis tehtud ja täitmiseks esitatud vahekohtu otsuse on teinud TsMS § 753 lg 1 teise lause mõttes Eestis alaliselt tegutsev vahekohus. Seetõttu ei saa kohtutäitur selliseid vahekohtu otsuseid käsitada täitedokumendina ja neid täitmiseks võtta. Küll aga saab kohtutäitur TsMS § 753 lg 1 esimese lause järgi täita vahekohtu otsuseid, mida kohus on tunnustanud ja täidetavaks tunnistanud.**⁶¹ Seega, kui kohtutäitur alustab täitemenetlust vahekohtu lahendi alusel, mida ei ole enne tunnustatud ega täidetavaks tunnistatud, siis on ta alustanud täitemenetlust ilma täitedokumendita.⁶²

⁶¹ RKTko 3-2-1-142-15 p 15.

⁶² RKTko 3-2-1-142-15 p 16.